

## Op weg met VOS en MOF

Inzichten uit onderzoek over jeugdhulp en jeugddelinquentie voor beleid en praktijk

### Tussen vroeger en vandaag. Overheidsinterventies en kinderen in residentiële instellingen: een plek van eeuwig debat? Een casestudy van de weeshuizen van de stad Gent.

Lieselot De Wilde -Doctor – assistent - Vakgroep Sociaal Werk & Sociale Pedagogiek -  
[Lieselot.Dewilde@UGent.be](mailto:Lieselot.Dewilde@UGent.be)

## Inleiding

Deze presentatie is gebaseerd op recent afgerond doctoraatsonderzoek aan de vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek, Universiteit Gent. Op basis van archiefonderzoek en *oral history* hebben we de geschiedenis van de Gentse weeshuizen na de Tweede Wereldoorlog trachten te construeren. Dit doctoraatsonderzoek is vertrokken vanuit een bijzondere interesse voor de zogenaamde '*children at risk*'. Men heeft het desgevallend over kinderen die enerzijds een risico vormen voor de maatschappij en anderzijds zelf een risico lopen. Het zijn kinderen die tegelijkertijd als 'kind in gevaar' en als 'kind als gevaar' worden gepercipieerd. Gedurende de 19<sup>de</sup> en 20<sup>ste</sup> eeuw zijn zeer specifieke en steeds veranderende interventies ontworpen ten aanzien van een waaier aan categorieën van '*at risk*' kinderen. Het is een verhaal van voortdurende expansie over de aanhoudende creatie van nieuwe risicokinderen, met daaruit voortvloeiend het uitvaardigen van nieuwe maatregelen om aan de (nieuwe) risico's zoveel mogelijk paal en perk te stellen. Deze batterij aan (overheids)initiatieven vertrekt vanuit een risico-reducerende gedachte waarbij men zowel de risico's voor het kind als de risico's voor de (toekomstige) samenleving tracht te beperken tot het minimum. Weeshuizen en weeskinderen zijn een exemplarisch voorbeeld van dergelijke overheidsinterventie.



## Persoonlijke dossiers

De studie van de 'persoonlijke dossiers' van de oud-wezen maakt een groot deel uit van onze documentenanalyse. Deze dossiers worden tot op de dag van vandaag bewaard in het archief OCMW van de stad Gent. Sinds het midden van de jaren negentig werd het mogelijk voor de oud-wezen om hun persoonlijk dossier in te kijken. De ervaringen en verwachtingen omtrent deze dossiers als 'sleutel tot het verleden' staan centraal in deze presentatie. Vermits tijdens het afnemen van de interviews en het luisteren naar de vele verhalen duidelijk werd dat de geschiedenis van de Gentse weeshuizen alles behalve een afgesloten hoofdstuk is. Deze geschiedenis wordt tot op vandaag gereconstrueerd door de kinderen van toen. Het is een continu proces waarbij de 'persoonlijke dossiers' een cruciale en centrale rol (kunnen) spelen. In dit proces lijkt de zoektocht naar 'de waarheid' en 'erkenning' een rode draad. In de hoop antwoorden te krijgen op de vele vragen in hun persoonlijke zoektocht richten vele oud-wezen hun pijlen op hun 'persoonlijk dossier'. Het laatste hoofdstuk in het doctoraat en deze presentatie focust zich op de zoektocht van de oud-wezen naar hun persoonlijke en familiale geschiedenis binnen de context van het persoonlijk dossier.

## Sleutels tot het verleden?

We belichten 'het persoonlijk dossier' binnen de context van residentiële jeugdzorg. In de periode 1945-1984 werd voor elk opgenomen kind een persoonlijk dossier opgemaakt en bijgehouden. Decennia lang zijn deze dossiers bewaard gebleven. Velen van de oud-wezen gaven tijdens de interviews aan dat hun dossier belangrijk was/is in hun zoektocht naar hun geschiedenis. De verwachtingen waren hoog gespannen om in hun dossier alle verloren gegane puzzelstukken te vinden, waardoor ze hun verleden en hun heden beter zouden kunnen begrijpen en verbinden met elkaar. Andere oud-wezen weten tot op de dag van vandaag niet af van een 'persoonlijk dossier', zijn niet op de hoogte van de inzage mogelijkheden of ervaren de inzage procedure als een te hoge drempel. De jarenlange discussie binnen de jeugdzorg over het al dan niet bewaren van persoonlijke dossiers binnen residentiële voorzieningen staat vandaag opnieuw centraal door het (internationale) pleidooi om deze (oude) dossiers publiek te maken, Onder meer onder invloed van voormalig geïnstitutionaliseerde kinderen, die zich baseren op hun recht op informatie. Het werd echter als snel duidelijk dat het raadplegen van hun dossier de oud-wezen nieuwe informatie verschafte, maar tegelijkertijd veel vragen opriep die op hun beurt meer dan eens onopgelost bleven. We concluderen dan ook dat het persoonlijk dossier, als archiefmateriaal niet enkel als bron of sleutel tot het verleden mag gezien worden. Deze persoonlijke dossiers zijn immers evenzeer onderdeel van het heden en de toekomst, waardoor we ervoor pleiten om de huidige discussies hierover niet enkel in termen van 'toegankelijkheid' ('accessibility') te voeren.

## Mijn vaststellingen

- Sinds de eeuwwisseling is het debat over ‘het persoonlijk dossier’ in de context van ‘uithuisplaatsingen’ opnieuw geopend onder de invloed van voormalig geïstitutionaliseerde kinderen, die wijzen op hun recht op informatie.
- Te situeren binnen een (inter)nationale politiek van verontschuldiging.
  - Op 22 april 2014 bood het voltallige Vlaams Parlement zijn excuses aan, gericht aan alle slachtoffers van historisch geweld en misbruik in Vlaamse jeugd- en onderwijsinstellingen in de periode 1930 tot 1990.
- Op basis van het onderzoek naar de Gentse weeshuizen komen we tot de conclusie dat het ‘persoonlijk dossier’ niet dé sleutel naar het verleden is.
- Zoektocht naar ‘wat er werkelijk gebeurd’ is niet zo evident is als het op het eerste zicht lijkt.
- Internationaal onderzoek leert ons dat interesse in het ‘persoonlijk dossier’ op latere leeftijd komt.
- Een inzage is nooit zomaar een inzage
  - Valkuilen en moeilijkheden.
  - Dossiers geven ‘gestandaardiseerde narratieven’ weer die niet de specifieke en unieke informatie bevatten waarnaar de oud-wezen op zoek zijn.

## Mijn aanbevelingen

- Historisch pedagogisch onderzoek niet zomaar te vertalen in beleidsaanbevelingen.
- Wanneer sorry zeggen niet genoeg is?
- Archiefdocumenten deel van verleden, heden & toekomst.
- Verruiming ‘toegankelijkheid (*accessibility*) discussie’.
- Persoonlijke dossiers als professionele instrumenten?

## Referenties

De Wilde, L. & Vanobbergen, B. (2012). Mag ik dit vertellen? Stemmen uit de Gentse weeshuizen (1945-1984). Leuven/Den Haag: Acco.

De Wilde, L. Ondubbelzinnig kiezen voor erkenning? Een politiek van verontschuldiging (2014) Welwijs, 25(3), 7-10.

De Wilde, L., & Vanobbergen, B. (2015). Remembering the Ghent orphanages: A never-ending contested space. *The Journal of the History of Childhood and Youth*, 8(1), 94-105.

De Wilde, L. & Vanobbergen, B. (2015). Between a Contaminated Past and a Compromised Future. The Case of the Ghent Orphanages (1945-1984). *Paedagogica historica: International Journal of the History of Education*, 51(5), 631-643.



Samenvatting: Tussen vroeger en vandaag; Overheidsinterventies en kinderen in residentiële instellingen: een plek van eeuwig debat, Een casestudy van de weeshuizen van de stad Gent.

Research On Stage: Op weg met VOS en MOF – Kenniscentrum Kinderrechten vzw – 8/10/2015

De Wilde, L. (2015) Between the past and the present: government interventions and children in residential care: a never ending contested space?: the case of the orphanages of the city of Ghent. Dissertation. Universiteit Gent.